

argumentere imod, at de økonomiske og erhvervsmæssige forhold under stort set alle synsvinkler er væsentlige at få med, og at en af omfangsmæssige grunde bestemt valgsituation derfor må føre til, at der i så høj grad fokuseres på netop disse sider af samfundslivet.

De tidsserier, der er taget med, falder i følgende hovedgrupper: befolkningsstatistik, landbrugsstatistik, industri- og håndværksstatistik, udenrigshandelsstatistik, transport- og kommunikationsstatistik, penge- og kapitalmarkedsstatistik, arbejdsmarkedsstatistik, finansstatistik og nationalregnskabsstatistik. I alle tilfælde indledes med en kort oversigt over, hvorledes den pågældende statistik er blevet indsamlet og publiceret, således at det hele tiden er muligt at finde tilbage til originalmaterialet. Det skal dog nok understreges, at der kun i nogle tilfælde – blandt andet statsregnskabet for periodens begyndelse – er tale om offentliggørelse af hidtil ikke-publiceret materiale. I langt de fleste tilfælde består Johansens indsats først og fremmest i en sammenstilling og å jour-føring (evt. også tidsmæssig tilbageføring) af oplysninger fra de forskellige statistiske publikationer og fra arbejder som for eksempel Svend Aage Hansens *Økonomisk vækst i Danmark* (bilagstabellerne) og Henriksen og Ølgaard, *Danmarks udenrigshandel 1874-1958*.

Denne kompilation, kommentering og udvidelse i tid repræsenterer en meget betydelig indsats, og det er derfor glædeligt, at hele materialet er blevet overført til *Dansk Data Arkiv* i Odense, hvorfra det kan stilles til rådighed for interesserede med passende computer-adgang. Det er også hensigtsmæssigt, fordi det gør det muligt for andre, der eventuelt ikke er enige i det foretagne udvalg af tidsserier, at supplere med egne data, oven i eller ved siden af Johansens, evt. med kvartalsvise opgørelser i tilfælde, hvor man vil undersø-

ge, om det giver et mere præcist billede, for eksempel ved dele af penge- og kapitalmarkedsstatistikken eller ved beskæftigelsesstatistikken – og vel at mærke en form for præcision, der er af betydning for det, man skal bruge de pågældende oplysninger til.

Bogens forholdsvis stive format har sat visse grænser for udformning af de mange tabeller i den store tabelafdeling, som derved er kommet til at fremstå mindre overskuelig, end det havde været ønskeligt.

Før tabelafdelingen gives en introduktion til de forskellige statistiske hovedgrupper og til den økonomiske udvikling som sådan i form af relativt korte oversigter over befolkningsudviklingen, den internationale konjunkturudvikling, erhvervsudviklingen, udviklingen på penge- og kapitalmarkedet og endelig den økonomiske vækst og udviklingen i indkomstfordelingen. Der må nødvendigvis være tale om kortfattede – og derfor ikke særlig dybtgående – redegørelser, når der samtidig skal gives en oversigt over forskningssituationen og faglitteratur inden for disse områder, således som det også er hensigten med denne *Danmarks historie*.

Trods den korte form er der ingen tvivl om, at der her er givet et nyttigt oversigtsværk til meget væsentlige dele af den økonomiske, befolkningsmæssige og erhvervsmæssige udvikling i Danmark i en meget lang periode. Det vil også være af værdi uden for den konkrete sammenhæng, det er blevet til i, altså ikke kun som baggrundsmateriale for de øvrige bind i Gyldendals danmarkshistorie.

Jørgen Elklit

Gudrun Gormsen: *Hedebonden. Studier i gårdmand Peder Knudsens dagbog 1829-1857*. (Etnologisk Forum, Odense 1984).